

УДК 338.26

Лебідь О. В.

Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро

ДІЛОВА ГРА «ВИЗНАЧЕННЯ МІСІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ» ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРЕНІНГУ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті теоретично обґрунтовано сутність і основні переваги використання тренінгового методу у формуванні готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління. Автором проаналізовано роль тренінгу в процесі формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури. Розкрито сутність методу ділової гри. Зазначається, що тренінг з формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління складається з трьох ділових ігор: «Визначення місії загальноосвітнього навчального закладу», «Стратегічне планування розвитку загальноосвітнього навчального закладу», «Концепція розвитку загальноосвітнього навчального закладу майбутнього». Запропоновано методика проведення ділової гри «Визначення місії загальноосвітнього навчального закладу» як елементу тренінгу з формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління.

Ключові слова: тренінг, ділова гра, стратегічне управління, готовність до стратегічного управління, керівник загальноосвітнього навчального закладу.

Лебедь О. В.

Университет имени Альфреда Нобеля, Днипро

ДЕЛОВАЯ ИГРА «ОПРЕДЕЛЕНИЕ МИССИИ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧЕБНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ» КАК ЭЛЕМЕНТ ТРЕНИНГА ПО ФОРМИРОВАНИЮ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО РУКОВОДИТЕЛЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧЕБНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ К СТРАТЕГИЧЕСКОМУ УПРАВЛЕНИЮ

В статье теоретически обоснована сущность и основные преимущества использования тренингового метода в формировании готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению. Автором проанализирована роль тренинга в процессе формирования готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению в условиях магистратуры. Раскрыта сущность метода деловой игры. Отмечается, что тренинг по формированию готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению состоит из трех деловых игр: «Определение миссии общеобразовательного учебного учреждения», «Стратегическое планирование развития общеобразовательного учебного учреждения», «Концепция развития общеобразовательного учебного учреждения будущего». Предложена методика проведения деловой игры «Определение миссии общеобразовательного учебного учреждения» как элемента тренинга по формированию готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению.

Ключевые слова: тренинг, деловая игра, стратегическое управление, готовность к стратегическому управлению, руководитель общеобразовательного учебного учреждения.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Вища освіта України, орієнтуючись на європейські стандарти і принципи Болонського процесу, потребує впровадження інноваційних технологій. Тому, на сьогодні актуальною є проблема розробки ефективних педагогічних технологій і впровадження їх у навчальний процес.

Важливо, щоб уже під час навчання у вищій школі у магістрантів формувалися необхідні професійні знання, уміння та навички. Ряд науковців стверджують, що цю проблему можна вирішити шляхом впровадження активних методів навчання в навчально-виховний процес.

Тому, вважаємо, що найбільший ефект у формуванні готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури надає метод тренінгу, що базується на розумінні особистості того, хто навчається, як активного учасника подій, що наближаються до реальних.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Сучасна наука пропонує широкий вибір різних способів і методів формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до різних видів діяльності.

До одного з основних методів при формуванні готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури ми відносимо тренінг.

Тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, зокрема, активних, за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери в групі, та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [4].

Треба зазначити, що тренінг суттєво відрізняється від традиційних форм навчання. Традиційне навчання за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань, воно орієнтоване здебільшого на правильну відповідь, відтворення навчального матеріалу.

На відміну від традиційних, тренінгові форми навчання орієнтовані на запитання та пошук, вони повністю охоплюють весь потенціал студента: рівень та обсяг його соціальної, емоційної та інтелектуальної компетентності, самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії. Звичайно, традиційну форму передачі знань не можна витіснити з навчального процесу майбутніх фахівців, проте у світі швидких змін, стрімкої і безперервної заміни старих знань новими традиційна форма навчання має більш вузькі рамки застосування [2, с. 45].

Отже, метою тренінгу з формування готовності до стратегічного управління для майбутніх керівників загальноосвітнього навчального закладу було створення умов для розвитку професійно важливих якостей майбутнього керівника-стратега та підвищення рівня його готовності до стратегічного управління.

Тренінг з формування готовності майбутніх керівників до стратегічного управління включає в себе ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій, мозкові атаки, групові дискусії тощо.

Розглянемо метод ділової гри.

Ділова гра – метод тренінгу, який виступає як засіб підготовки та адаптації до трудової діяльності, соціальних контактів в професійних ситуаціях; моделювання реальної діяльності фахівця у спеціально створеній проблемній ситуації; «засіб і метод підготовки та адаптації до трудової діяльності, соціальних контактів», метод активного навчання.

На думку О. Романовського і М. Чеботарьова [3, с. 16], однією з форм застосування ділових ігор у ВНЗ є ігрове проектування.

Під ігровим проектуванням вони розуміють процес організації ігрового взаємодії студентів, які творчо розробляють в ході групової роботи проект реальної діяльності.

Науковці визначають, що проведення ігрового проектування сприяє:

– активізації саморегулятивної мотивації, цілеутворенню і цілепокладанню студентів;

– навчанню технологічному підходу, який включає системність і послідовність професійних дій;

– створенню ідеального і реального образу конкурентоздатного фахівця і виявлення своїх обмежень в процесі їх зіставлення; створенню програми саморозвитку, спрямованого професійного і особистісного зростання студентів;

– творчому підходу до створення проектів по вирішенню певних завдань; колективній взаємодії членів команд в процесі підготовки і захисту проектів перед експертною комісією, спрямованої на вирішення завдань, що стоять перед колективом;

– прищеплюванню почуття обов'язку і відповідальності перед групою, пошуку шляхів вирішення конфліктів і протиріч в процесі прийняття того чи іншого рішення в процесі обговорення проектів.

Обов'язковим елементом ділових ігор є розв'язання проблемної ситуації. Це покращує умотивованість висловлювань, робить їх більш аргументованими.

Ділова гра, що базується на розв'язанні тієї чи іншої проблеми, забезпечує максимальну активізацію магістрантів.

Лише у процесі ігрової діяльності магістрант може найбільш повно виразити себе, сформулювати певні типи соціальної поведінки й оволодіти умінням прогнозувати проблемні ситуації [1, с. 98].

Для формування готовності майбутніх керівників загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління тренінг побудовано на основі трьох ділових ігор:

1. Визначення місії загальноосвітнього навчального закладу.
2. Стратегічне планування розвитку загальноосвітнього навчального закладу.
3. Концепція розвитку загальноосвітнього навчального закладу майбутнього.

Розглянемо більш детально ділову гру «Визначення місії загальноосвітнього навчального закладу».

Мета ділової гри – створення моделі управлінських дій керівника загальноосвітнього навчального закладу за визначенням цінностей, принципів, у відповідності з якими загальноосвітній навчальний заклад здійснює свою діяльність.

Важливий фактор досягнення цілей ділової гри – це тактика гри – розігрування магістрантами доручених їм ролей, а саме керівника загальноосвітнього навчального закладу та членів педагогічного колективу. Крім цього, учасники гри поділяються на безпосередніх учасників та спостерігачів-експертів. Серед них повинен бути і викладач, що організує ділову гру.

Всі учасники гри діють відповідно до інструкцій.

Пропонуємо розглянути інструкції учасникам ділової гри «Визначення місії загальноосвітнього навчального закладу».

Інструкція викладачу, який організовує ігрове заняття:

1) знайомить магістрантів з метою гри, складністю створення моделі управлінської діяльності з визначення місії ЗНЗ;

2) призначає з числа магістрантів гравця, який буде виконувати роль керівника ЗНЗ, котрий добре володіє теоретичними знаннями окресленої проблеми, крім цього, призначає спостерігачів-експертів;

3) консультує керівника ЗНЗ та спостерігачів-експертів з проблеми, акцентуючи увагу на більш складних моментах діяльності з визначення місії ЗНЗ;

4) після проведення ігрового заняття здійснює його аналіз: спрямовує хід дискусії шляхом найбільш глибокого обговорення складних етапів у процесі визначення місії ЗНЗ;

5) підводить підсумки дискусії, відповідає на питання, що виникли, аналізує виступи, дискусії та формулює практичні рекомендації.

Інструкція гравцю, що виконує роль керівника:

1) керівник повинен підготуватися до управління процесом колективної розробки місії загальноосвітнього навчального закладу;

2) вивчити нові педагогічні дослідження проблеми;

3) у світлі нових педагогічних ідей та настанов проаналізувати власні знання з проблеми визначення місії, виявити в ньому позитивні та негативні сторони;

4) визначити можливі нововведення та нові технології процесу визначення місії;

5) визначити методику проведення колективного визначення місії;

6) підготувати доповідь, у якій слід звернути увагу на таких моментах:

– організація – це група людей з усвідомленими загальними цілями;

– основна загальна мета організації, що є чітко визначеною причиною її існування, – це місія;

– місія відображає філософію організації, концепцію її діяльності та розвитку;

– розроблені на основі місії цілі є критеріями для всього подальшого процесу прийняття управлінських рішень;

– місія деталізує досвід організації й забезпечує напрями та орієнтири для визначення цілей і стратегій на різних організаційних рівнях;

– формулювання місії організації повинно визначати: завдання організації з огляду її основних послуг; зовнішнє середовище, що передбачає робочі принципи організації, її культуру, стосунки між працівниками, традиції, новації, рівень спілкування тощо;

– правильний підхід до вирішення цієї проблеми допоможе загальноосвітньому навчальному закладу не лише згуртувати колектив, але й виділитися з-поміж інших;

– тривалість здійснення місії може становити як декілька років, так і понад десятиліття.

Інструкція гравцям, які виконують роль членів педагогічного колективу:

1) учителі теоретично готуються до гри та активно беруть участь у її проведенні;

2) під час гри в результаті напруженої колективної роботи визначають місію, базуючись на таких ключових моментах:

– місію необхідно розробляти з огляду на такі чинники: історію загальноосвітнього навчального закладу, у процесі якої розроблялася її філософія, формувався профіль і стиль діяльності, місце на ринку освітніх послуг тощо; стиль поведінки та спосіб дії управлінського персоналу;

– стан середовища функціонування загальноосвітнього навчального закладу; ресурси, які він може застосувати для досягнення цілей; специфічні особливості, якими володіє.

– місія деталізує статус загальноосвітнього навчального закладу, забезпечує напрями та орієнтири для визначення цілей; публічно повідомляє про стратегію поведінки загальноосвітнього навчального закладу в зовнішньому середовищі, його переконання та цінності; визначає наміри загальноосвітнього навчального закладу щодо потреб учнів, їх батьків, ринків освіти, технологій; є механізмом, що стимулює загальноосвітній навчальний заклад до розвитку в обраному напрямі; впливає на формування поглядів вищого керівництва, на довгострокові плани розвитку загальноосвітнього навчального закладу; знижує ризик недалекогоглядного управління та прийняття необґрунтованих рішень;

– полегшує підготовку загальноосвітнього навчального закладу до майбутніх змін; мотивує працівників до ефективної та злагодженої роботи; дає змогу керівникам середньої ланки структурних підрозділів сформулювати цілі, завдання структурних підрозділів, які б відповідали напрямам і розвитку загальноосвітнього навчального закладу загалом.

Інструкція гравцям, які виконують роль спостерігачів-експертів:

1) усі магістранти, що не беруть участі у грі, ведуть спостереження за ходом процесу визначення місії;

2) оцінюють організаційні, аналітичні та координаційні дії, які виконує керівник загальноосвітнього навчального закладу за реальних умов у обговоренні означеної проблеми;

3) виявляючи педагогічний такт, експерти оцінюють гру в цілому та виконання гравцями ролей;

4) оцінюють роль гри з точки зору удосконалення професійних умінь керівника загальноосвітнього навчального закладу.

ВИСНОВКИ. Отже, застосування ділових ігор при формуванні готовності майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів до стратегічного управління дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, дозволяє краще засвоїти ефективні технології (методи, прийоми, техніки) прийняття стратегічних рішень, приймати стратегічні рішення в умовах невизначеності, відстоювати власні позиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах майбутній керівник загальноосвітнього навчального закладу опрацьовує найрізноманітніші життєві та професійні ситуації, які дають змогу набувати професійних знань, умінь та навичок з теорії стратегічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Довженко І. Роль ділової гри у професійній підготовці майбутніх фахівців сфери обслуговування / І. Довженко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 6. – С. 96 – 103.

2. Манохіна І. Тренінг як засіб формування готовності майбутнього соціального педагога до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, що позбавлені батьківського піклування / І. Манохіна // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4. – Ч. 1. – С. 43 – 47.

3. Романовський О. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів до адаптивного управління / О. Г. Романовський, М. К. Чеботарьов // East European Scientific Journal. – 2017. – No 1 (17). – Pt. 2. – С. 12 – 18.

4. Страшко С. В. Тренінг як організаційна форма навчально-виховної роботи / С. В. Страшко. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2688/1/Straschko.pdf>

Lebid O.

Alfred Nobel University, Dnipro

BUSINESS GAME "DETERMINING THE MISSION OF A GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION" AS A TRAINING ELEMENT IN THE FORMATION OF THE FUTURE HEAD OF THE GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION TO STRATEGIC MANAGEMENT

The article substantiates the essence and main advantages of using the training method in forming the readiness of the future head of a general educational institution for strategic management. The author analyzes the role of training in the process of forming the readiness of the future head of a general educational institution for strategic management in a master's degree. The essence of the method of business game is revealed. It is noted that the training on forming the readiness of the future head of a general educational institution for strategic management consists of three business games: "Definition of the mission of a general educational institution", "Strategic planning of the development of a general educational institution", "The Concept of development of a general educational institution of the future". The method of carrying out of the business game "Determination of the mission of a general educational institution" as an element of the training for forming the readiness of the future head of a general educational institution to strategic management is proposed.

Key words: training, business game, strategic management, readiness for strategic management, head of a general educational institution.

REFERENCES

1. Dovzhenko, I. (2013), *Rol dilovoi hry u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia* [The role of business in the training of future professionals in the service sector], *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity* [Pedagogy and psychology of professional education], no. 6, pp. 96-103 [in Ukrainian]
2. Manokhina, I. (2011), *Treninh yak zasib formuvannia hotovnosti maibutnoho sotsialnoho pedahoha do roboty z ditmy-syrotamy ta ditmy, shcho pozbavleni batkivskoho spilkuvannia* [Training as a means of forming the readiness of the future social teacher to work with orphans and children deprived of parental care], *Problem pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of preparing a modern teacher], no. 4, part 1, pp. 43-47. [in Ukrainian]
3. Romanovskii, O.H. and Chebotarov, M.K. (2017), *Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh menedzheriv do adaptivnoho upravlinnia* [Pedagogical conditions of formation of readiness of future managers for adaptive management], *East European Scientific Journal*, no. 1 (17), part 2, pp. 12-18. [in Ukrainian]
4. Strashko, S.V. *Treninh yak orhanizatsiina forma navchalno-vykhovnoi roboty* [Training as an organizational form of educational work], available at: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2688/1/Straschko.pdf> (accessed 01.09.2017). [in Ukrainian]

Лебідь Ольга Валеріївна,

к. пед. н., доцент,
докторант кафедри педагогіки та
психології, Університет імені Альфреда
Нобеля (м. Дніпро),
вул. Січеславська Набережна, 18, Дніпро,
49000, Україна.
Тел. +38(066)5325910.
E-mail: swan_ov@ukr.net

Lebid Olha Valeriivna,

PhD of Pedagogy, Associate Professor,
Doctoral student of Pedagogy and
Psychology, Alfred Nobel University,
Naberezhna Sicheslavska str., 18, Dnipro,
Ukraine.
Tel. +38(066)5325910.
E-mail: swan_ov@ukr.net

Стаття надійшла 14.09.2017